

Problem nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj

Keser, Sandra

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:684916>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-08**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
Dr. Mijo Mirković

SANDRA KESER

PROBLEM NEZAPOSLENOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Završni rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
Dr. Mijo Mirković

SANDRA KESER

PROBLEM ZAPOSLENOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Završni rad

JMBAG: 0303065574, redovita studentica

Studijski smjer: Management i poduzetništvo

Kolegij: Osnove makroekonomije

Znanstveno područje: Društvena znanost

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Ekonomija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Alen Belullo

Pula, travanj 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana, Sandra Keser, kandidatkinja za prvostupnicu Poslovne ekonomije, smjera Management i poduzetništvo, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Sandra Keser dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom: Problem nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj:

1. UVOD	2
2. NEZAPOSLENOST	3
2.1. Vrste nezaposlenosti	4
2.1.1. Frikcijska nezaposlenost	5
2.1.2. Strukturna nezaposlenost	6
2.1.3. Ciklična nezaposlenost	7
2.2. Razlozi nezaposlenosti	8
2.2.1. Dragovoljna i nedragovoljna nezaposlenost	9
2.3. Posljedice nezaposlenosti	10
2.3.1. Utjecaj nezaposlenosti na ekonomiju	11
2.3.2. Psihološke posljedice	11
2.3.3. Društveni utjecaj	12
3. MJERENJE NEZAPOSLENOSTI	15
3.1. Evidencija nezaposlenih	16
3.2. Anketa uzorka radne snage	19
4. ANALIZA NEZAPOSLENOSTI U HRVATSKOJ	21
4.1. Kretanje nezaposlenosti od 2000.-2018.	26
4.2. Kretanje nezaposlenosti tijekom financijske krize	30
4.3. Smjernice za smanjenje stope nezaposlenosti u RH	34
5. ZAKLJUČAK	38
POPIS LITERATURE	39
POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFOVA	41
SAŽETAK	42

1. UVOD

Tema ovog rada bit će nezaposlenost koja čini svakodnevicu građana Republike Hrvatske od njezinog osnutka. Hrvatska prema statističkim podacima u zadnjih nekoliko godina bilježi pad stope nezaposlenosti, odnosno porast stope zaposlenosti. No, treba napomenuti kako je najveći razlog tome iseljavanje stanovništva, koje se ne odnosi na samo jednog člana obitelji, već na cijele obitelji koje se, prema brojnim intervjuima, nemaju više namjeru vraćati u Hrvatsku prvenstveno zbog niskog životnog standarda, o čemu će biti više riječi u drugom poglavlju.

Nadalje, nezaposlene osobe ne mogu napredovati niti usavršavati svoje znanje i vještine ako ne rade, što vodi njihovu nezadovoljstvu, depresiji i lošem zdravstvenom stanju. To su razlozi zbog kojih se može reći kako nezaposlenost ima, osim ekonomskog, i psihološki utjecaj, o čemu će se također govoriti u drugom poglavlju.

U trećem poglavlju bit će istaknute dvije vrlo važne metode računanja stope nezaposlenosti bez kojih ne bi bilo moguće analizirati kretanje nezaposlenosti u Hrvatskoj.

U četvrtom poglavlju ovog rada bit će pojašnjene neke osnovne značajke vezane uz stopu nezaposlenosti kao važne makroekonomske varijable, i posebno će se prikazati analiza nezaposlenosti kroz povijest i tijekom određenih financijskih kriza i recesija. To se smatra važnim jer je bitno razumjeti izvor ekonomskih ciklusa kako bi se mogao shvatiti njihov utjecaj na građane Republike Hrvatske.

Stoga, cilj ovoga rada je prikazati kako se kretala nezaposlenost u Republici Hrvatskoj kao i njezina struktura u posljednjih 28 godina, pri čemu će se koristiti stručna literatura, i dostupni podaci kako bi se došlo do određenih zaključaka.

2. NEZAPOSLENOST

Nezaposlenost se može definirati kao određeni broj osoba koje žele raditi uz odgovarajuću plaću za svoje kvalifikacije ali ne mogu naći posao na postojećem tržištu rada. Uz stopu nezaposlenosti, javlja se još i stopa zaposlenosti koja predstavlja broj osoba koje imaju posao, odnosno zaposleni su bez obzira na to da li se nalaze na bolovanju, godišnjem odmoru ili u štrajku.

Formula za izračun radne snage: $L_f = E_m + U$

Ukupni broj zaposlenih (E_m) i nezaposlenih (U) čine radnu snagu (L_f) nekog gospodarstva, za razliku od onih osoba koje ne pripadaju toj skupini zbog određenih situacija, na primjer: osobe koje se školuju, kućanice ili osobe koje se nalaze u mirovini.

Korištenjem iste formule, ali drugačijom formulacijom dobivamo matematički ispravnu formulu za izračun stope nezaposlenosti, i to na način da se ta stopa dobiva dijeljenjem broja nezaposlenih s brojem ukupne radne snage.

Formula za izračun stope nezaposlenosti: $u = \frac{U}{L_f}$

Nezaposlenost je zbog svog socijalnog i ekonomskog djelovanja jedan od najvećih problema suvremenih gospodarstava. Ekonomija nas uči da iza svake nezaposlenosti stoji određeni gubitak vezan uz to da gospodarstvo ne proizvodi u svom maksimumu, već na nižoj razini. Također, što se više povećava stopa nezaposlenosti, stvarni se output proizvodnje udaljava od svog potencijalnog, stoga raspon nacionalnog proizvoda može mjeriti trošak nezaposlenosti, koji je jednak gotovim dobrima i uslugama izraženih u novčanoj vrijednosti koji se ne proizvode zbog nezaposlenosti.

Promjene u outputu i u zaposlenosti čvrsto su povezane, a to je otkrio američki ekonomist, profesor na Sveučilištu Yale, Arthur Melvin Okun (1928.-1980.). „Naime, prema tzv. Okunovu zakonu, pad nacionalnog proizvoda 2% u odnosu prema potencijalnom povećava nezaposlenost za 1%. Socijalno djelovanje nezaposlenosti se ne može i ne smije zanemariti zbog velikih problema koje ona stvara pojedincu i cijelom društvu.“¹

¹ Đ. Benić, *Makroekonomija*, Zagreb, Školska knjiga, 2016., str.32.

Tema nezaposlenosti javlja se kao svakodnevica skoro kod svih zemalja i većina njih ima problema s velikom stopom nezaposlenosti, koja upućuje na to kako se gospodarstvo susreće s određenim ekonomskim problemima. U suštini navedenog, može se reći kako se Republika Hrvatska susreće s ovim ozbiljnim i velikim problemom koji prijeti opstanku njezinog gospodarstva jer bez radne snage, bez radnih mjesta nema niti prihoda, a bez prihoda nema potrošnje što znači da nema nove proizvodnje, što u konačnici dovodi do otpuštanja postojeće radne snage i pada BDP-a i samog razvitka gospodarstva. Ovakav slučaj još nazivamo i multiplikativnim efektom.

2.1. Vrste nezaposlenosti

Tijekom mnogih godina, jednostavan fenomen nezaposlenosti koji se očituje kao previše radnika, a premalo radnih mjesta, ekonomistima je predstavljao zagonetku koju nisu mogli riješiti. „Iskustvo pokazuje da cijene rastu ili padaju kako bi raščistile tržišta na kojima vlada konkurencija. Pri cijeni koja raščišćuje tržište, kupci dobrovoljno kupuju ono što prodavatelji dobrovoljno prodaju. Međutim, nešto remeti djelovanje tržišta rada kada mnoge bolnice traže medicinske sestre, a ne mogu ih pronaći, dok tisuće rudara želi raditi za postojeću nadnicu, ali ne mogu pronaći posao. Slični simptomi neuspjeha tržišta rada mogu se pronaći u svim tržišnim gospodarstvima.“²

Postoji mnogo razloga zašto dolazi do tog takozvanog fenomena nezaposlenosti, neki od njih su postojanje nesavršenosti tržišta, ponude i potražnje za radom na tržištu kao i dinamika osobnog traženja posla. U sljedećem poglavlju bit će pojašnjenje vrste nezaposlenosti te zašto su neke od tih vrsta neizbježne u svakom gospodarstvu.

² P.A. Samuelson i W.D. Nordhaus, *Ekonomija*, Zagreb, Mate, 2011., str. 597-598.

2.1.1. Frikcijska nezaposlenost

Frikcijska vrsta predstavlja jedan od tri načina na koji osoba može biti nezaposlena. Ona je neizbježna te se pojavljuje u svim gospodarstvima koja su dinamična, a posljedica je neprekidne fluktuacije radne snage. U suštini, zbog namjernog davanja otkaza od strane radnika (bilo da je riječ o napuštanju dosadašnjeg posla zbog onog bolje plaćenog ili privlačnijeg zbog nekih drugih beneficija ili ako se radi o napuštanju posla zbog promjene mjesta boravka) ovakvu vrstu nezaposlenosti još možemo nazvati i dobrovoljnom.

U ovu kategoriju nezaposlenosti, može se još ubrojiti i ona nezaposlenost koja se javlja sa završetkom školovanja, u razdoblju kada je osoba u potrazi za poslom. Također, ovdje se još mogu svrstati i sezonski poslovi kao neizbježna nezaposlenost sa završetkom sezone. U Hrvatskoj je to u ljetnom razdoblju, od lipnja do rujna, kada je potražnja za radnicima velika, da bi već u listopadu ta potražnja drastično se smanjila, zbog čega dolazi do povećanja stope nezaposlenosti.

„Ovakvu vrstu nezaposlenosti možemo jednostavno prikazati sljedećim primjerom: pretpostavlja se da unutar radne snage svaki radnik jednom u godini mijenja posao i da su ti radnici ravnomjerno raspoređeni tijekom godine, a da su dok mijenjaju posao, u prosjeku nezaposleni 15 dana. To znači da je u svako doba tijekom godine $15/365$ ili 4,1% radne snage nezaposleno ako nema još nezaposlenosti prema drugim osnovama. Kad bi se samo polovina radne snage ponašala na taj način, stopa nezaposlenosti iznosila bi 2,05%.“³

Prema gore obrazloženom, može se zaključiti kako se frikcijska nezaposlenost javlja zbog radnikove potrebe za radnim mjestom. Svakoj osobi kao radniku, potrebno je određeno razdoblje prilagođavanja kako bi našla posao koji odgovara njenim kvalifikacijama i preferencijama, pa čak i ako to vodi ka promjeni mjesta stanovanja. Ljudi kroz svoj život neprekidno se kreću u različitim strukama, razdobljima i prostoru koji ih okružuje, pa iz tog razloga se pojam frikcijske nezaposlenosti koristi kao pojašnjenje kratkotrajne nezaposlenosti.

³ Đ. Benić, op.cit., str.285.

2.1.2. Strukturna nezaposlenost

Druga vrsta nezaposlenosti koja se može javiti kod pojedinca naziva se strukturnom nezaposlenosti. Ona se javlja kao posljedica situacije u kojoj određeni broj i struktura samih radnih mjesta ponuđenih na tržištu rada, nisu dovoljni kako bi se zaposlile sve osobe koje to žele. Ovdje se naglasak stavlja na veću količinu ponuđenog rada u odnosu na potražnju za tim istim radom pa se ova vrsta nezaposlenosti često koristi za pojašnjenje dugotrajne nezaposlenosti. Ona se još može definirati i kao nejednakost potražnje i ponude za radom i to zbog promjena u strukturi same potražnje za radom.

Neke od tih promjena ogledaju se u tehnološkim promjenama i onima u razvoju nove industrije koja vodi ka nastanku nekih novih zanimanja, čime dolazi do prestanka potražnje za nekim prijašnjim vrstama poslova, što dovodi do povećanja nezaposlenosti. Jedan od glavnih razloga strukturno, nezaposlenih osoba je nedostatak potrebnih kvalifikacija koje se potražuju na tržištu rada u određenom razdoblju.

U slučaju kada bi plaće radnike odmah reagirale u skladu sa promjenama u potražnji i ponudi određenih vrsta poslova, i to smanjenjem ondje gdje postoji višak ponude, i povećanjem tamo gdje postoji nedostatak radne snage, na tržištu rada ne bi postojala neravnoteža. Jedan od primjera takvog slučaja u Hrvatskoj je manufakturna proizvodnja obuće, zbog čega se javlja nestanak poslova kao postolara jer potražnja za njima je minimalna pa skoro da ne postoji.

Još jedan od primjera je izumiranje radnog mjesta urara jer mogućnost obavljanja prakse mladih naučnika je skoro nemoguća zbog nedovoljnog broja otvorenih radnji iz razloga što potražnja za njima opada. Ukoliko danas netko želi kupiti sat, to može obaviti putem internetskih stranica ili u trgovinama, koje također nude i primanje sata na popravak kojeg šalju u neke veće radnje koje ni ne sličie radnjama klasičnih urara. Mnogi bi voljeli da takve vrste poslova opstanu jer neke osobe su izučene samo za rad na takvom radnom mjestu. No, u prilikama današnjeg svijeta globalizacije i svakodnevnog mijenjanja trendova, takvo što jednostavno je nemoguće.

2.1.3. Ciklična nezaposlenost

Ciklična vrsta nezaposlenosti javlja se kao posljedica niske potražnje za radom na tržištu rada. U situaciji kada ukupna potrošnja i proizvodnja opadaju, nezaposlenost raste, što je u prijašnjem poglavlju pojašnjeno kao multiplikativni efekt. Jedna od definicija ciklične nezaposlenosti može proizaći iz cikličnog kretanja gospodarstva neke zemlje, gdje ova vrsta nezaposlenosti raste zbog pada agregatne potražnje i zbog pada outputa tijekom recesije.

Za razliku od navedenog, u doba ekspanzije kada agregatna potražnja raste, tada raste i zaposlenost i output, što ukazuje na pad nezaposlenosti. U slučaju da je i cjelokupno tržište rada u ravnoteži, postoji mogućnost pojavljivanja visokog stupnja frikcijske nezaposlenosti, zbog velikog broja prijelaza radnika ili velikih regionalnih neravnoteža.

Zaključno, može se reći kako se ciklična nezaposlenost javlja tijekom promjena u gospodarstvu, kao što su recesije i ekspanzije. Ukoliko se neka zemlja nalazi u recesiji, ciklična stopa nezaposlenosti bit će velika jer neće biti potražnje za poslom, zbog nedovoljne količine proizvodnje i potrošnje koje to gospodarstvo ostvaruje.

U druge strane, ako se zemlja nalazi u razdoblju ekspanzije, tada je potražnja za radom velika jer gospodarstvo dobro posluje kao i poduzetnici koji se u njemu nalaze. Dolazi do veće potrebe za proizvodnjom kako bi se mogle zadovoljiti potrebe kupaca koji imaju veći dohodak ili primitak kojega žele potrošiti i nisu se odlučili na štednju kao oblik čuvanja novca. Takvo ponašanje kupaca svakako pogoduje poduzećima, a i državi koja ostvaruje zaradu kroz poreze prilikom kupnje većeg broja proizvoda i usluga, kao što je to slučaj i u Republici Hrvatskoj (PDV iznosi 25%).

Svakako, poželjnije je imati ekspanziju gospodarstva koja odražava uspješno vođenje poslovanja u tom gospodarstvu. Hrvatska se trenutno nalazi, prema najnovijim podacima, u stagnaciji, no prijeti joj ponovna recesija, što se bitno pojašnjenom u četvrtom poglavlju.

Nakon pojašnjenja vrsta nezaposlenosti, bitno je osvrnuti se na prirodnu stopu nezaposlenosti (još se naziva i NAIRU, eng. non.accelerating inflation rate of unemployment) koja predstavlja stopu nezaposlenosti koja ne ubrzava inflaciju. Prirodna

stopa nezaposlenosti usko je vezana sa frikcijskom nezaposlenošću, što znači da i kada imamo punu zaposlenost, stopa nezaposlenosti nije nula. U skladu s tim, puna zaposlenost zapravo označava razinu zaposlenosti pri prirodnoj stopi nezaposlenosti.

S prirodnom stopom nezaposlenosti povezana je i prirodna stopa zaposlenosti, odnosno razina zaposlenosti koja prevladava kada je nezaposlenost jednaka svojoj prirodnoj razini. Temeljem toga možemo pogledati povezanost između nezaposlenosti (U), zaposlenosti (N) i radne snage (L) u prikazanoj jednadžbi.

$$u = \frac{U}{L} = \frac{L-N}{L} = 1 - \frac{N}{L}$$

„Temeljem prikazane jednadžbe dolazimo do zaključka kako je stopa nezaposlenosti (u) jednaka jedan i zatim umanjena za omjer zaposlenosti (N) i radne snage (L).“⁴

Nakon pojašnjenja prikazanih teorija i jednadžbi, možemo potencijalnu redefinirati, i reći da je ona maksimalna razina proizvodnje koju određeno gospodarstvo može proizvesti, pritom koristeći visoku razinu radne snage, kapitala i nekih drugih čimbenika. Kada se takva proizvodnja poveća iznad one potencijalne dolazi do inflacije, a ukoliko je proizvodnja manja od potencijalne dolazi do nezaposlenosti.

2.2. Razlozi nezaposlenosti

Postoji mnogo razloga za nezaposlenost u nekom tržišnom gospodarstvu, no niti jedan ekonomist do sada nije dao jasno objašnjenje zbog kojih nezaposlenost nastaje, iako se mišljenja većine njih bazira na neelastičnosti plaća. Upravo zbog te neelastičnosti nastaje nedobrovoljna nezaposlenost, i to kao jedan od problema s kojim se susreće svako globalno tržišno gospodarstvo.

Drugi razlog svakako je sama potraga za poslom. Kako je ranije navedeno, frikcijska nezaposlenost je neizbježna jer nastaje zbog fluktuacije radne snage i same potrage za poslom. No, potraga za radnim mjestom je proces tijekom kojeg radnik traži

⁴ O. Blanchard, *Makroekonomija*, Zagreb, Mate, 2011., str. 128.

odgovarajući posao koji će zadovoljiti njegove želje, to jest preferencije, a ujedno taj posao mora odgovarati njegovim kvalifikacijama. To je razlog zbog čega nastaje nezaposlenost jer to traženje posla je proces koji može trajati duže ili kraće vrijeme, ovisno o informacijama koje se šire na tržištu rada. Na primjer, kada bi se informacije širile brže tada bi se radnik brže zapošljavao i nalazio posao koji mu odgovara.

Jedan od današnjih izvora širenja informacija je svakako internet koji uvelike olakšava i omogućava brže i lakše pronalaženje poslova. Na raspolaganju, radnicima još stoje i agencije za zapošljavanje, takozvane burze rada.

Nedostatak takvih agencija ili burza rada je to što određeni državni programi pomažu radnicima koji su izgubili posao pružajući im novčane naknade. No, tu i nastaje sam problem jer mnoge osobe primajući takve naknade ni ne žele naći posao, što povećava nezaposlenost. Međutim, uvidjevši takav princip nezaposlenih, takve vrste naknada su u većini zemalja ograničene na neki vremenski period, najčešće je tu riječ o periodu do godine dana, a negdje čak i manje od toga.

U svakom slučaju, davanje naknade osobama koje su izgubile posao uslijed recesije ili stanja u gospodarstvu se smatra dobrom državnim politikom jer smanjuje psihološki učinak nezaposlenosti, u ovom slučaju smanjuje nesigurnost zbog gubitka posla i izvora prihoda.

2.2.1. Dragovoljna i nedragovoljna nezaposlenost

Nezaposlenost je teško objasniti pomoću dragovoljne nezaposlenosti jer je ona puno veća od broja radnika koji su nezaposleni po svojoj volji. Ona je posljedica samostalnog izbora svakog pojedinca. Dragovoljno nezaposleni ne moraju biti samo bogati pojedinci koje mogu živjeti bez zaposlenja, već se u ovu skupinu ubrajaju i supružnici koji smatraju kako je plaća koju supruga može zaraditi, ako se zaposli, manje od vrijednosti kojom bi doprinijela ako ostane kod kuće i čuva djecu, kuha, čisti i slično, zbog čega se žena u tom slučaju dragovoljno ne zapošljava.

Ovakva vrsta nezaposlenosti, na koju se pojedinci odlučuju samostalno, češća je među niže kvalificiranim osobama jer su plaće za takve poslove niske, ili pojavljuje se u zemljama u kojima su porezi na plaće veliki pa je shodno tome neto plaća relativno mala.

Jedan od najpoznatijih ekonomista J. M. Keynes, došao je do zaključka i dokazao kako se plaće u stvarnosti ne prilagođavaju ravnotežima, već su one same po sebi fleksibilne to jest, one su neelastične i sporo reagiraju na bilo koje ekonomske promjene.

Budući da se može zaključiti da se nedragovoljna nezaposlenost temelji na neelastičnim plaćama možemo si postaviti pitanje, zašto su plaće neelastične? Odgovor može ležati u administrativnoj prirodi plaća. Tržište rada je svakako kompleksnije od drugih tržišta na kojima su cijene elastične i koji se brzo prilagođavaju ravnotežni. Na tržištu rada, većina poduzeća propisuje određenu fiksnu ljestvicu plaća, koja ovisi o radnom mjestu i kvalifikaciji i koju svaki radnik prihvaća prilikom zapošljavanja. Tako određena plaća je fiksna za godinu dana rada i više, a može se prilagođavati uslijed manjka ili viška radnika u određenom vremenskom razdoblju na pojedinim tržištima rada.

Loša strana takvog načina određivanja plaća je sporo prilagođavanje tržišnim uvjetima i to najvećim dijelom zbog troškova koji nastaju administrativnim izravnavanjem sa stvarnošću. U poslovnom svijetu i praksi, manageri uobičajeno mijenjaju plaće jedanput u tri godine, i to na linearan način tako da svaki radnik dobije isto povećanje bez obzira što su se uvjeti na tržištu promijenili između različitih kategorija radnika (jednostavnije rečeno bez obzira na njihove kvalifikacije, radno iskustvo i tako dalje). Radnici koji imaju više godina radnog iskustva ili su stekli bolje kvalifikacije, poput dodatnih obuka ili više certifikate, smatrat će takvo povećanja plaća nepravednim.

2.3. Posljedice nezaposlenosti

Svima je poznato kako nezaposlenost ima loše posljedice za pojedinca, njegovu obitelj, a u konačnici posljedice snosi i gospodarstvo, to jest država u kojoj pojedinac obitava. Uslijed gubitka posla, osoba prvenstveno doživljava stanje šoka koje kasnije zamjenjuje nadom da će naći drugi posao, i u tom trenutku kreće u aktivno traženja novog posla. Nakon nekoliko negativnih odgovora, osoba počinje gubiti nadu, postaje pesimističnija, što vodi ka stresu, depresiji i nostalgiji same osobe kao i njezine obitelji. Prema tome, utjecaj nezaposlenosti ima ekonomski, društveni i psihološki karakter.

2.3.1. Utjecaj nezaposlenosti na ekonomiju

Ekonomski karakter je svakako bitan i važno je razumjeti njegov mehanizam kako bi se određenim politikama i strategijama nezaposlenost smanjila i na taj način potaknula proizvodnja, potrošnja kao i cjelokupna gospodarska aktivnost. Kada raste stopa nezaposlenosti smanjuju se državni prihodi od oporezivanja jer se smanjuje masa plaća koja se oporezuje, što vodi povećanju državnog zaduživanja i poteškoćama koje će dugoročno proizaći kada se takvi krediti ne budu mogli uredno vraćati.

Kada stopa nezaposlenosti raste, gospodarstvo odbacuje dobra i usluge koje bi ti nezaposleni radnici mogli proizvesti, što dovodi do negativnog efekta, to jest ekonomskih posljedica kako za pojedinca tako i za državu. Jasno se može uočiti u čemu je problem jer prestankom gospodarske aktivnosti, prestaju dohoci i rast industrije i drugih grana što dovodi do siromaštva i nesigurnosti građana.

2.3.2. Psihološke posljedice

Jedan od važnijih posljedica nezaposlenosti je psihološki utjecaj nezaposlenosti za nezaposlene osobe. Iako su brojna istraživanja psiholoških utjecaja napravljena tek u 20. stoljeću, mnogi psiholozi i znanstvenici su uočili povezanost nezaposlenosti sa psihičkim stanjem osobe.

Loše psihičko zdravlje dovodi do lošeg fizičkog stanja. Osobe koje su najviše podložne stresu i nesigurnosti, zbog gubitka posla, su osobe srednje dobi, između 30 i 65 godina života. Vrsta pomoći koja se pruža osobama koje su ostale bez posla su edukacije i programi doškoloavanja, što im pruža neku razinu sigurnosti i nade kako će pronaći novi posao. Njihovo psihološko stanje se popravlja nakon nekoliko tjedana od završetka edukacija ili doškoloavanja. No, problem nastaje nakon 2 do 3 mjeseca ukoliko nisu pronašli novi posao jer tada gube nadu i padaju u depresiju. Takva situacija je logična jer ukoliko imaju obitelj, a nemaju prihoda za njeno uzdržavanje povećava se razina stresa, zbog kojeg često dolazi do sukoba u obitelji i do problematičnog ponašanja nezaposlenih osoba i u privatnom životu. To u konačnici može rezultirati manjem

vrednovanjem samoga sebe ili dovesti do pokušaja samoubojstva kada nezaposlena osoba smatra da nema drugog izlaza.

Statistički je potvrđeno da postoji veća stopa samoubojstava kod nezaposlenih osoba u odnosu na one koji imaju stalni posao. Još uvijek ne postoje znanstveni dokazi o jačini utjecaja nezaposlenosti na psihu čovjeka, ali dokazano je da taj utjecaj svakako postoji.

Stoga od velike je važnosti razumijevanja osoba koje su izgubile posao jer su izgubile i jednu vrstu sigurnosti. Trebalo bi poraditi na dodatnim mjerama omogućavanja nezaposlenima da nađu posao, posebice starijim osobama koji su blizu odlaska u mirovinu. Jedan od pozitivnih primjera donesenog Zakona u Republici Hrvatskoj je taj da osoba kojoj nedostaje 5-10 godina za odlazak u mirovinu, ima pravo raditi barem 4 sata na dan kako bi prije ispunila kvotu i osigurala si odlazak u prijevremenu mirovinu jer je jasno kako će kroz nekoliko godina mogućnost da ostvare puno pravo za mirovinu biti puno manja.

Sigurno si svatko postavlja pitanje: tko bi zaposlio stariju osoba koja možda nema ni potrebna znanja i vještine za obavljanje nekog posla? Tu se javlja uloga države koja poslodavcima može davati određene porezne olakšice i poticaje kako bi zaposlili starije nezaposlene osobe i pružili im potrebnu edukaciju kako bi mogli obavljati neku određenu vrstu posla vezanu za djelatnost kojom se poduzeće bavi. Na taj način država može pomoći starijim nezaposlenim osobama, a ujedno i poslodavcima, snižavanjem troškova njihovog zaposlenja.

2.3.3. Društveni utjecaj

"Nezaposlenost je fenomen koji ne pogađa samo nezaposlenog pojedinca. Nezaposlenost je socijalni problem, jer pogađa i obitelj nezaposlenog, kao i cjelokupnu društvenu zajednicu. Upravo zbog toga, u istraživanjima i literaturi ne govori se često o psihološkim i socijalnim posljedicama kao o zasebnim kategorijama, već su one obuhvaćene jednim zajedničkim pojmom psihosocijalnih posljedica nezaposlenosti."⁵

⁵ I. Nakić, „Socijalne posljedice nezaposlenosti“, *Zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*, Silba, 2002., <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/3.3.html>, (pristupljeno 13. ožujka 2019.)

U daljnjem tekstu objasniti ću stanje u kojem se pojedinci nalaze, uslijed gubitka posla, putem njihovog delikventnog i kriminalnog ponašanja i kroz određene promjene u radnoj etici. „Velik broj istraživanja je pokazao da je sve veći broj ljudi koji svoje slobodno vrijeme cijeni u većem stupnju od vremena provedenog radeći. S druge strane, većina adolescenata i odraslih, i zaposlenih i nezaposlenih, nastoji pronaći plaćeno zaposlenje. Čini se da primarna motivacija za sigurno zaposlenje nije financijske prirode. Većina mladih ljudi izjavljuje da bi nastavili raditi čak i ako im to financijski nije nužno.“⁶

Ovakva se izjava može pojasniti detaljnije. Na primjer: većina studenata preko ljeta naći će određeni posao, makar on bio samo sezonskog karaktera jer ne žele izgubiti cijelo ljeto ništa ne radeći. Još ako im se to financijski plati, gledat će kako zadržati taj posao i dulje od jedne sezone. Možda neće odmah nastaviti s njim poslije završetka sezone, ali će se najvjerojatnije vratiti na isti posao sljedeće godine i obavljati iste dužnosti. Iz ovog primjera možemo zaključiti da većina mladih ima snažnu radnu etiku i da većina bi htjela naći posao, a da s druge strane, stanje nezaposlenosti podnose dosta dobro.

Gubitak posla osobi koja je navikla na dobrostojeći život stvara dodatne probleme jer nije u nemogućnosti zadovoljiti neke osnovne ili luksuzne potrebe na koje je bila naviknuta, pa se takva osoba može okrenuti kriminalu i delikvenciji. Tako, istraživanje Mortimera i Petersona, (1994.) identificira uzročno-posljedičnu vezu između nezaposlenosti i kriminala ili delikvencije, posebice među mlađim osobama. Treba reći da ovakvi slučajevi nisu česti i da se češće ponavljaju kod osoba koje imaju niske moralne stavove o obitelji, prijateljima, te niske moralne vrijednosti koje se zbog gubitka posla dodatno smanjuju. Također, ukoliko se kod takvih osoba smanji želja da pronađu novi posao i da se educiraju, njihovo će ponašanje u budućnosti voditi ka delikventnom i kriminalnom ponašanju u želji da ostvare određene ciljeve i ispune svoje zahtjeve brzo, bez zaposlenja.

Može se reći kako većina ovakvog ponašanja kod mladih, proizlazi od samog društva i njihove socijalizacije. Ukoliko mlada osoba nema višestrukih izvora financiranja i kreće se u društvu bogatijih osoba koje vole trošiti i kupovati skupe stvari, tada ona ima

⁶ loc. cit.

dva izbora: napustiti to društvo, što najvjerojatnije neće učiniti, zbog potrebe pripadanju tom društvu (unatoč tome da takvo društvo nije dobro za nju); ili se može okrenuti lošem ponašanjem i kriminalnim radnjama kako bi nadomjestila novac koji joj nedostaje.

Svaka moralna osoba uvidjet će kako kriminal nije rješenje za njezine probleme, već da se treba potruditi i dati sve od sebe kako bi pronašla posao i imala stalni izvor financiranja. Na svakoj mladoj osobi postoji odluka koju samo ona može donijeti, za dobrobit svoje obitelji i prijatelja, mlada osoba morala bi ostati moralna i dosljedna svom cilju da pronađe ubrzo posao i nastavi sa svojim životom kako je do sada navikla.

Na tržištu rada postoje dva tipa mladih osoba: prvi žive na račun države koristeći se socijalnom pomoći i ne mare za to što nemaju posao, niti se trude pronaći ga jer život kojeg žive na račun drugih im se sviđa i prihvatili su ga. Drugi tip osoba je onaj koji voli biti neovisan, voli imati osjećaj zadovoljstva od rada i zarađenog novca te život na račun države ih smeta. Takve osobe će poraditi na tome da što prije nađu posao i opet postanu neovisne. Većina nezaposlenih osoba trebala bi biti poput drugog tipa osobe jer samo radom i željom za neovisnošću može se osigurati boljitak za pojedinca i za zajednicu kojoj pripada.

3. MJERENJE NEZAPOSLENOSTI

Osim popisa stanovništva, koji se provode u dugim vremenskim razmacima (u Hrvatskoj se provode svakih 10 godina, te će 2021. godine biti proveden novi popis stanovništva), postoje dva osnovna načina prikupljanja podataka o nezaposlenim osobama iz kojih se formiraju službene statistike. Službene statistike u Hrvatskoj provodi Hrvatski zavod za zapošljavanje i iskazuje ih u svojim izvješćima, kako na mjesečnoj razini po Područnim službama, tako i na godišnjoj u svojim godišnjim publikacijama, ali i na svojim web stranicama

„To su periodično anketiranje uzorka radne snage, koje predstavlja osnovu službene statistike mnogih zemalja ili evidencija osoba prijavljenih zavodu za zapošljavanje ili osoba koje ostvaruju pravo na novčanu pomoć za nezaposlene, i to ovisno o propisima pojedine zemlje na kojoj se zasniva službena statistika. Pri tome većina zemalja koja statistiku zasnivaju na „registriranoj“ nezaposlenosti barem jedno godišnje provode anketiranje uzorka radne snage.“⁷

Pojašnjavajući ova dva načina mjerenja nezaposlenosti kao izvor informacija neophodnih kako bi se na statističkoj razini prikazala stopa nezaposlenosti može se razvidno dati uvid u načine provedbe statistike o nezaposlenosti kojima se služi neka zemlja. Pri navedenim mjerama, ipak se stavlja naglasak, osim na statistike službenih evidencija državnih agencija za zapošljavanje, i na provođenje anketa uzorka radne snage, budući da se u mnogim zemljama veći broj nezaposlenih osoba ne vodi na zavodu za zapošljavanje.

Razlog tome može biti jer isti smatraju da im zavod ne pruža dovoljno informacija kako bi pronašli posao koji žele raditi ili da im zavod ne pruža dovoljno mogućnosti za zapošljavanje. Još je jedan od razloga što im zavod nudi poslove koje u suštini ne žele raditi jer nije njihova struka, pa niti na razdoblje na nekoliko mjeseci. Takve osobe jednostavno smatraju kako će lakše pronaći posao sami nego uz pomoć zavoda za zapošljavanje jer se trude svojim internim vezama, kao i slanjem otvorenih molbi doći do posla mimo zavoda za zapošljavanje. Mnogima smeta i činjenica kako naknade za

⁷ Ž. Mrnjavac, *Mjerenje nezaposlenosti*, Split, Ekonomski Fakultet Split, 1996., str.37.

nezaposlene traju do maksimalno godinu dana te da su takvi poticaji minimalni i nedovoljni za preživljavanje, osim u posebnim slučajevima.

Ovu činjenicu može se gledati sa pozitivne i negativne strane. Pozitivna strana predstavlja primanje novčane naknade za nezaposlenost jer nezaposlene osobe žive od nje dok ne pronađu posao, a inače ne bi imale od čega, osim privatnog snalaženja, što spada u domenu sive ekonomije. Činjenica jest da mnogo nezaposlenih osoba iskorištava naknadu za nezaposlene dok god je to moguće jer su odvagali koristi ostanka kod kuće uz naknadu, nego odlazak na posao i dobivanje plaće u smislu da im je veća preferencija ne raditi nego odlaziti na posao.

Negativna strana ukidanja ove pomoći nakon nekog vremena je ta što su neke osobe starije životne dobi, pa im je teže pronaći posao, a bez toga ne bi imali od čega živjeti. To je stvarnost zaposlenosti na tržištu rada ponajprije Republike Hrvatske, a zatim i drugih zemalja. Mnoge osobe se viđaju po ulicama koje su izgubile svoje nekretnine i dom zbog ovisnosti, dugova, ovrha i sličnih situacija, odnosno izgubili su sve što su imali i postali su stanovnici ulice, odnosno beskućnici. Smatra se kako bi se većina sredstava trebala usmjeravati kao pomoć osobama koje nemaju krov nad glavom niti blistavu budućnost u smislu osiguranja osnovne egzistencije i životnih uvjeta dostojnih čovjeka koje bi trebale omogućiti svakom građaninu. Svakako stoji činjenica da tko želi, naći će posao. Ponekad postoje dublji razlozi koji su doveli do sloma osobe te ona jednostavno nema izlaza, niti joj iskreno itko želi pomoći jer smatraju kako takve osobe ne zaslužuju pomoć. Razlozi mogu biti psiho-socijalne naravi, zdravstvene, društvene, ali i samoga karaktera osobe. Sve dok se ne krene od brige i pomoći onima kojima je pomoć potrebna, Hrvatska neće imati bolji životni standard niti prosperitet u zapošljavanju.

3.1. Evidencija nezaposlenih

Jedan od dva načina prikupljanja podataka o nezaposlenima kao izvor statistike je svakako evidencija nezaposlenih. U većini država, na regionalnoj ili pak nacionalnoj razini postoje zavodi za zapošljavanje. Oni nude mogućnost povezivanja nezaposlenih osoba sa poslodavcima kako bi pronašli novi posao. Povezivanje može biti direktno preko savjetnika na zavodu za zapošljavanje ili davanjem kontakata poslodavaca.

Način prijave se vrši registracijom svojih podataka u njihovoj bazi (ispunjavanjem radnih listova) i uzimanjem kontakata od poslodavaca kod kojih ih radno mjesto zanima. Također, navodeći ovu registraciju mora se spomenuti kako je ona nužna u većini zemalja za ostvarivanje prava na naknadu za nezaposlenost. Takvu mjeru uvele su institucije za zapošljavanje kao preventivu jer u protivnom osoba koje nisu prijavljene na zavodu za zapošljavanje nemaju pravo na nikakvu naknadu bez obzira ako imaju sve uvjete kao i osoba koja je registrirana.

Sljedeća pozitivna strana (osim pružanja pomoći oko lakšeg zapošljavanja osobama kojima je to potrebno) je ta, što registracijom broja nezaposlenih osoba na zavodu za zapošljavanje, nastaje izvor statističkih podataka koji se smatraju važnima za svaku zemlju. Takva vrsta podataka je vrlo jeftina, pristupačna i dostupna, nezaposlenima i poslodavcima te oni uvijek stoje na raspolaganju službenim tijelima kojima su potrebni jer je njihovo prikupljanje poprilično jednostavno. Također, bez obzira što se evidentiranje provodi na nacionalnoj razini, prikupljeni podaci mogu biti razvrstani prema regijama i gradovima, što uvelike olakšava određene analize na temelju manjih dijelova, odnosno na regionalnim razinama, ili na razinama gradova i općina.

Podaci o ulascima i izlascima iz stanja registrirane nezaposlenosti, odnosno o kretanjima radne snage na tržištu rada, a ne samo o prikazima aktualnih stanja, mogu se prikupiti bez ikakvih metodoloških poteškoća, dok je pri anketi uzorka radne snage to moguće učiniti samo za osobe koje su obuhvaćene uzorkom u više navrata.

Zaključno se može reći da podaci koji se prikupljaju evidencijom na zavodu za zapošljavanje su zasnovani na objektivnim kriterijima te je u tom slučaju izbjegnut problem subjektivne ocjene vlastitog stanja koji se može javiti prilikom provođenja ankete radne snage. Međutim, uz sve pozitivne strane treba spomenuti i kako postoji nekoliko bitnih razloga zašto se ovakav način prikupljanja podataka ne može koristiti kao potpuno zadovoljavajući izvor statistike nezaposlenih.

U razradi anketne problematike postoji jasna činjenica da što je razvijeniji sustav pomoći za one koji su nezaposleni to će postojati još više osoba koje će koristiti usluge tog istog sustava. Stoga, statistika će pokazivati veći broj registriranih nezaposlenih osoba. Isto tako, ukoliko dođe do promjene kriterija kojima se može ostvariti pravo na naknadu za nezaposlenost, to će se odraziti promjenom broja korisnika te iste naknade,

te shodno s tim i promijenit će se broj registriranih nezaposlenih osoba, neovisno o stanju ponude i potražnje za radom u tom trenutku na tržištu rada.

Zbog same činjenice da administrativni podaci ovise o administrativnim propisima koji se u tom trenutku nalaze na snazi u nekoj zemlji, takvi se podaci ne mogu koristiti za međunarodnu usporedbu, kao ni za usporedbu podataka unutar neke zemlje u različitim razdobljima, ni za usporedbu među različitim grupama osoba koje traže zaposlenje. Svakako je ovo jedna od najnegativnijih strana evidentiranja nezaposlenih na zavodu za zapošljavanje jer predstavlja dodatno trošenje vremena na nove analize za koje ne postoje realne potrebe. Takvi podaci ovise o administrativnim propisima i dužni su se provoditi, a kada o njima ne bi ovisili, analiza tih podataka bila bi olakšana na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Dok anketa uzorka radne snage obuhvaća istovremeno i zaposlene i nezaposlene da bi ih klasificirala, evidencija registrirane nezaposlenosti ne obuhvaća ukupnu radnu snagu. Zbog toga se broj zaposlenih mora prikupljati na alternativne načine koje propisuje zakon, institucije i administrativni propisi, koji također imaju vlastite nedostatke. Moguće je procjenjivati broj zaposlenih na osnovi ankete poduzeća, na osnovi evidencije zdravstvenog ili mirovinskog osiguranja, ili podataka poreznog ureda i slično, no na taj način nemoguće je obuhvatiti sve osobe koje po međunarodnim standardima treba klasificirati kao zaposlene. Stoga je cijeli sustav točne evidencije nezaposlenih kompleksan i zahtijeva velike napore i trud stručnjaka.

Tako, na primjer, ako je znatno smanjen broj poljoprivrednika, također će biti izostavljen veliki dio osoba evidentiranih kao nezaposlene koji obavljaju samo poslove sa skraćenim radnim vremenom pa ne zasnivaju formalni radni odnos. Također u sustav evidencije uopće neće biti uključene osobe koje rade u takozvanoj sivoj ekonomiji. Primjer toga je osoba koja u svom kućanstvu frizira svoje klijente, no prihod od takvog posla ne ulazi u sustav oporezivanja, kako bi se trebalo raditi po zakonskim propisima temeljenim na radnim dozvolama i poštujući propise radnog prava. Zato se takva vrsta poslova i naziva sivom ekonomijom jer se poslovanje radi na način da se posao obavlja mimo propisanog zakona.

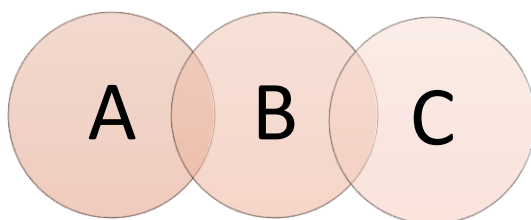
3.2. Anketa uzorka radne snage

Prva anketa uzorka radne snage je provedena 1996. godine i ono što je njome dokazano jest da je takva anketa izvor najtočnijih podataka o nezaposlenosti te da se provodi u skladu sa standardima Međunarodne organizacije rada.

Velika je prednost takvih podataka što nisu samo rezultat administrativnih procedura koje se razlikuju u svakoj zemlji, već osiguravaju i znatan stupanj međunarodne usporedivosti. „Usporedivost nije potpuna jer ne postoji potpuna ujednačenost upitnika, na primjer: različit je način postavljanja pitanja o aktivnostima traženja posla, a različito je i tretiranje činjenice registracije u uredu za zapošljavanje kao aktivnosti traženja posla. Tako može biti dovoljno da je osoba pasivno registrirana, a može se i tražiti da redovito posjećuje ured i provjera ponude.“⁸

Iako su do sada jasne prednosti ovakvog načina prikupljanja podataka kao izvora za statističku analizu nezaposlenih, postoje i određeni nedostaci. Isti obuhvaćaju probleme obuhvata reprezentativnog uzorka, veličinu i sam sastav izabranog uzorka, preciznost prilikom procjene podataka prikupljenih na temelju uzorka te interpretaciju promjena prilikom različitih vremenskih razdoblja. Sljedeći nedostatak je i povećanje troškova koji nastaju organizacijom provedbe takve ankete, a oni su izdašni jer obuhvaćaju kompleksan način provedbe takvih anketa.

Slika 1: Odnos podataka o nezaposlenosti iz različitih izvora

Izvor: Izrada autora (prema Ž. Mrnjavac, *Mjerenje nezaposlenosti*, Split, Ekonomski fakultet, 1996., str. 41).

⁸ Ibidem, str. 40.

Prema Slici 1, oznaka „A“ odnosi se na nezaposlene prema anketi uzorka radne snage, dok oznaka „C“ predstavlja registrirane nezaposlene osobe. Preklapanje oznake „B“ sastoji se od osoba koje su klasificirane kao nezaposlene prema obje metode prikupljanja podataka. Iz navedenog se ože zaključiti da oznaka „B“ spada u obje kategorije te obuhvaća i anketno obrađene i zakonski evidentirane, što ukazuje na kompleksnost zaključka o konačnom broji nezaposlenih koji je stvaran i evidentan. Evidentirane osobe su statistički točne, međutim anketno ispitani uzorak je subjektivnog karaktera, pa točan broj nezaposlenih ovisi i o objektivnoj registriranosti , ali i o subjektivnim odgovorima anektiranih nezaposlenih osoba.

„Ukoliko je preklapanje relativno veliko, registrirana se nezaposlenost može upotrebljavati kao prilično pouzdana aproksimacija nezaposlenosti po standardima Međunarodne organizacije rada za razdoblje između dviju anketa uzoraka radne snage. Podaci se dakle odnose na dvije različite grupe i njihova veličina ne mora biti niti približno jednaka, no u stabilnim uvjetima tržišta rada kakvo je u zapadnoeuropskim zemljama ta je razlika mala i prilično stabilna.“⁹

⁹ Ibidem, str.41.

4. ANALIZA NEZAPOSLENOSTI U HRVATSKOJ

U ovom poglavlju govorit će se o statističkim pokazateljima koji ukazuju na činjenicu u kakvom stanju Republika Hrvatska stoji sa svojom radnom snagom, odnosno koliko ima osoba koje su nezaposlene i koliki je broj osoba koje su zaposlene i imaju radno mjesto. Ovdje će se posebice staviti naglasak na udio visokoobrazovanih osoba koje ne mogu pronaći posao.

U nekoliko posljednjih mjeseci se govori o znatnom smanjenju broja nezaposlenih, no razlog nije pronalazak radnog mjesta već iseljavanje stanovništva jer procesom promišljenih migracija visokoobrazovani odlaze u razvijene zemlje iskoristavati svoje znanje, gdje im se pružaju bolji životni i radni uvjeti, budući da u vlastitoj zemlji ne mogu pronaći posao u struci. Ovo je jedan od najvećih problema s kojim se susreće današnja Vlada Republike Hrvatske.

Naime, migracije su oduvijek bile poznate i to već od davnina. Osoba bi otišla raditi u inozemstvo te bi zarađeni novac slala svojoj obitelji i potrošnja bi se odvijala unutar granica Hrvatske. Današnja situacija je drugačija iz razloga što danas ne odlazi samo jedan član obitelji već cijela obitelj, zbog čega se gubi na spomenutoj potrošnji, ali se i narušava demografska slika Hrvatske. Životni standard u Hrvatskoj mnogi ne smatraju dobrim, odnosno smatraju ga nedostatnim i nedovoljnim za ostvarenje osnovne egzistencije i zadovoljenja osnovnog životnog standarda.

„Podaci Državnog zavoda za statistiku govore da se 2016. godine više od 22 i pol tisuća stanovnika iselilo iz Hrvatske nego što ih se uselilo, no brojke se ne slažu sa statistikama država u koje ljudi odseljavaju. Podaci ukazuju na porast iseljenih od gotovo 18 tisuća u 2016. u odnosu na prethodnu godinu, dok Njemačka, u kojoj se tada nalazilo oko 330 tisuća hrvatskih državljana, govori o broju od oko 35 tisuća ljudi više nego u 2015“. (Tportal.hr, 2015.)

Iz priloženog je razvidno da prikazane brojke ne odgovaraju realnima jer iz popisa stanovništva iz 2011. godine, gdje je u Hrvatskoj bilo 4.390.000 građana, za sada se vjeruje da ih ima manje od četiri milijuna. Do 2030. godine prognozira se pad do oko 3 milijuna stanovnika u Hrvatskoj, kao posljedica iseljavanja. To su poražavajuće, ali istinite činjenice koje će u budućnosti biti posljedica pada demografije Hrvatske, a jedina metoda

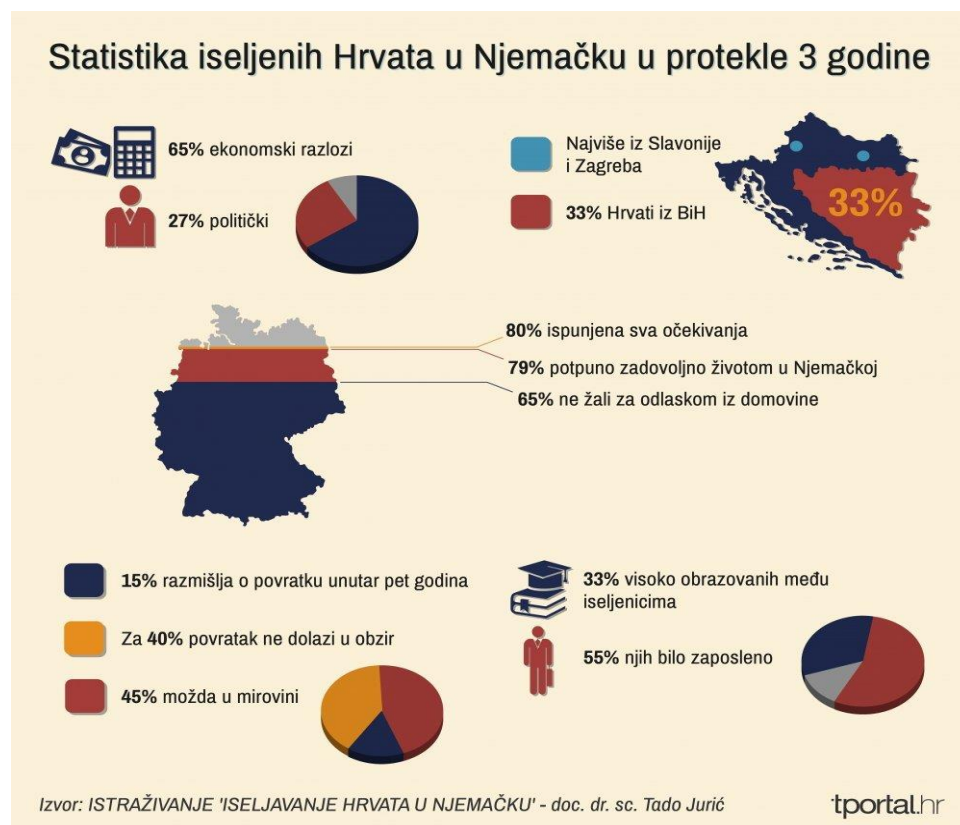
da se takve katastrofalne posljedice spriječe jest da se promijeni način poslovanja i djelovanja u Hrvatskoj te da se potiče pronatalitetna politika, kao i poticaji ostanka u domovini sa ciljem zadržavanja radne snage u koju je Hrvatska ulagala.

Danas je u Hrvatskoj sve više prisutan „odljev mozgova“ iz države, za što se može reći da je sama država tome doprinijela neadekvatnom primjenom poticajnih mjera za zapošljavanje i ponude poslova. Pojam „odljeva mozgova“ odnosi se na iseljavanje stanovništva koji se smatraju visokoobrazovanim stručnjacima, intelektualcima i znanstvenicima u nekoj zemlji.

„Odljev mozgova“ smatra se jednim od većih problema koji pogađa Hrvatsku. Taj problem usko je povezan sa socijalnim posljedicama nezaposlenosti. Stoga Hrvatska danas pokušava sve više poraditi na mjerama koje će spriječiti odlazak mladih, obrazovanih ljudi iz države na način da ih poticajnim mjerama privoli da ostanu, nudeći im veće dohotke, radna smjesta u struci, povoljnije kredite na stanove i ostale poticajne mjere da bi zadržala ljude u koje je obrazovno ulagala, a čije će koristi imati druge zemlje. „Vrhunski stručnjaci svojim znanjem i radom pridonose povećanju stupnja razvoja zemlje, njene proizvodnje te standarda stanovništva. Stoga, njihov odlazak neizbježno uzrokuje usporavanje ili čak nazadovanje privrede matične zemlje te, s druge strane, napredak privrede zemlje u koju su otišli. Među emigrantima ima razmjerno više darovitih i kreativnih (pa i afirmiranih) istraživača negoli u istraživačkoj populaciji koju napuštaju i onoj u koju dolaze.“¹⁰

¹⁰ T. Kostanjevečki, „Odljev mozgova“, *Zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*, Silba, 2002., <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/3.4.html>, (pristupljeno 18. travnja 2019.)

Slika 2: Statistika iseljenih Hrvata u Njemačku u razdoblju od 2016.-2018.

Izvor: Tportal.hr (2018): Nove brojke pokazuju razmjere kataklizme – iseljavanja Hrvata je sve više u Njemačkoj nego u BiH, dostupno na <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/infografika-nove-brojke-pokazuju-razmjere-kataklizme-iseljavanja-hrvata-je-vise-u-njemackoj-nego-u-bih-foto-20180411/print>, pristupljeno 19. travnja 2019.

Iz prikazane slike broj 2 može se razumjeti težina problema s kojim se susreće Hrvatska i njeno stanovništvo. Anketno ispitivanje je pokazalo kako je 80% svih iseljenih Hrvata ispunilo sva svoja očekivanja iseljenjem, 79% ih je potpuno zadovoljno životom u Njemačkoj te njih 65% ne žali za odlaskom iz domovine. Vrlo mali postotak razmišlja o povratku u domovinu nakon nekog vremena, a za visok postotak njih povratak ne dolazi u obzir. Danas u Hrvatskoj više nije problem samo u radnom mjestu, nego je problem u institucijama, propisima, regulativama i nadasve međuljudskim odnosima koji su sve lošiji pa tada i stanovništvo gubi nadu da će im budućnost u takvoj državi biti bolja.

Kvaliteta proizvoda i usluga koja bi bila dobivena radom visokoobrazovanih stručnjaka ne može se mjeriti troškovima koji bi se istima platio za uloženi rad. To je problem kojeg čelnici ove države nisu svjesni i zato se događa odljev visokoobrazovanih djelatnika kojima se u razvijenim zemljama nude bolji uvjeti života. U Hrvatskoj čelnici nisu svjesni da investiranje u mlade i njihov obrazovni napredak, kao i u konačnici u boljitak svih građana, predstavlja ono što bi obogatilo Hrvatsku njezin životni standard. Ako neka država ima sposobne, obrazovane, mlade ljude koji su spremni raditi i stvarati nešto novo, stvarati ono što će Hrvatsku kao zemlju činiti konkurentnom i uspješnom, tada mora biti jasno kako bi Hrvatska bila svrstana među top 10 zemalja svijeta prema konkurentnosti.

Hrvatska je na listi globalne konkurentnosti za 2018. godinu na 68. mjestu među 140 država, koje su bile obuhvaćene ovim istraživanjem, s ocjenom od 60,1 koju pokazuje Izvješće o globalnoj konkurentnosti 2018.-2019., Svjetskog gospodarskog foruma (WEF). Prema ovakvom statističkom indikatoru može se uočiti dokaz teorije o statusu nezaposlenosti Hrvatske koje se obrađuje kroz cijelo ovo poglavlje.

Biti na 68. mjestu svjetske konkurentnosti od 140 zemalja je mediokritetno na globalnoj razini, a isto ima velik utjecaj na većinu studenta koji žele učiniti promjene i žele priliku na život kakav zaslužuju. Ovdje se jasno vidi i povezanost između stope nezaposlenosti i konkurentnosti, koja ukazuje na odnos da što je veća stopa nezaposlenosti i veći broj „odljeva mozgova“, to će biti i manja konkurentnost Hrvatske u odnosu na neku drugu zemlju. Neke inicijative za napredak zemlje su donesene, no u kojoj mjeri će se one ostvariti još nije potpuno jasno. Svakako, nada za bolje sutra postoji, samo je bitno pronaći i izabrati osobe koje će imati istu viziju i želju tamo odvesti građane Republike Hrvatske koristeći bolje strategije, planove i investiranja.

To što je Hrvatska mala zemlja može predstavljati komparativnu prednost u odnosu na druge zemlje, kao i dobitak, jer se pomoću investicija u ljudsko znanje i zadržavanja obučene radne snage stvaraju novi, inovativni i kvalitetni proizvodi koje do sada nitko nije imao prilike stvoriti. Uspjeh je stvarati „mozgove“ današnjice u svijetu prepunom novih tehnologija, novih otkrića, novih potreba i ideja, a ukoliko Hrvatska primijeni odgovarajuće strategije, od nje se može očekivati napredak na ljestvici konkurentnosti.

Očito je da je nezaposlenost jedan od važnijih čimbenika, zbog kojeg se ljudi odlučuju na odlazak iz zemlje. „Iz toga proizlazi da bi rješenje problema bilo razvijanje strategija socioekonomskog razvoja kao što su: a) reforma obrazovnog sustava koja bi omogućavala korištenje stečenih znanja i vještina nakon školovanja, b) poboljšavanje radnih uvjeta, c) povećanje plaća osobama s posebnim profesionalnim sposobnostima ili d) postizanje optimalnog odnosa između broja stanovnika zemlje, mogućih izvora kapitala u toj zemlji (npr. nafta, turizam) i stope zaposlenosti“. (Tportal.hr, 2019.)

Vidljivo je odmah kako bi ovakvim reformama trebala težiti svaka zemlja, a Republika Hrvatska u prvom redu kao zemlja koja želi postići napredak u konkurentnoj prednosti na svjetskoj razini. Biti u mogućnost pružiti svojim građanima bolji život, veći izbor mogućnosti i sretnije okruženje je ono što bi postojećoj i budućoj vladi trebao biti prioritet. Pored svega toga, bitno je i investiranje u znanje, kako domaće tako i inozemno, kako bi se industrija oporavila, a radna mjesta zaživjela. Nezaposlenost je jedan ozbiljan problem koji se tako mora početi i sagledavati - s ozbiljnošću i strahom od njega jer zanemarivanje istoga ili nedovoljan angažman oko tog problema može dovesti do propasti čitavog društva i same države.

Radna snaga je pokretač društva i svih gospodarskih i poslovnih aktivnosti. Stoga, dok god se reforme, koje bi trebale oživjeti radna mjesta i dovesti nazad svoje građane u državu ne provedu, može se samo predviđati koliko će još tisuća i tisuća ljudi odseliti iz Hrvatske, narušiti njenu demografsku sliku, kao i sliku na tržištu radne snage.

4.1. Kretanje nezaposlenosti od 2000.-2018.

Analiza trendova nezaposlenosti može se gledati sa različitih stajališta, perspektiva i gledišta. Postoje brojne studije i statistički podaci prema kojima se može pratiti napredak ili pak nazadovanje neke zemlje. U ovom slučaju radi se o Republici Hrvatskoj. U daljnjoj razradi poglavlja prikazat će se neki od statističkih podataka i pojasniti njihovo značenje.

Tablica 1. Prikaz kretanja nezaposlenosti u razdoblju od 2000.-2018. godine

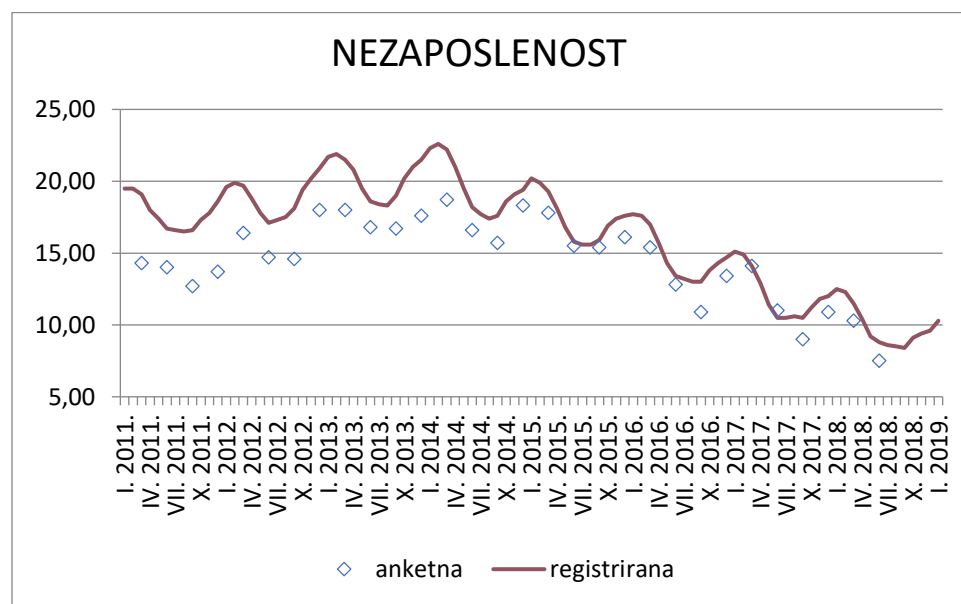
Godina	Nezaposlene osobe	Stopa nezaposlenosti %
2000.	378.544	22,3
2001.	395.141	22,8
2002.	366.162	21,3
2003.	318.684	18,7
2004.	317.577	18,5
2005.	307.851	17,8
2006.	293.153	16,7
2007.	254.484	14,4
2008.	240.455	13,5
2009.	291.545	16,7
2010.	319.845	18,6
2011.	315.438	18,6
2012.	358.214	20,9
2013.	363.411	21,5
2014.	316.763	19,4
2015.	285.468	17,6
2016.	263.617	14,7
2017.	187.363	12,0
2018.	148.919	9,6

Izvor: Izrada autora prema podacima Hrvatskog zavoda za statistiku (<https://www.dzs.hr/>)

Iz prikazanih podataka iz tablice broj 1 može se zaključiti kako je nezaposlenost varirala. Nakon Domovinskog rata i njegovog završetka 1995. godine trebalo je desetljeće kako bi se gospodarstvo oporavilo, industrija izgradila iznova i otvorila radna mjesta. Tako je vidljivo da je 2002. godine došlo do pada broja nezaposlenih te je 28.979 osoba pronašle posao u odnosu na prethodnu 2001. godinu, čime je došlo do smanjenja stope nezaposlenosti za 1,5%. Nadalje, može se vidjeti kako se tijekom posljednjih nekoliko godina stopa nezaposlenosti smanjila. Na primjeru 2013. godine vidimo kako je stopa nezaposlenosti iznosila 21,5% dok se već sljedeće 2014. godine ta stopa smanjila za 2,1% te je iznosila 19,4%. Razlog nije iskorištenost potencijala za radnim mjestima već iseljavanje stanovništva u potrazi za boljim poslom i boljim radnim uvjetima koji će im omogućiti dostojan život, kao i njihovim obiteljima. Naravno, pogledom na ove podatke mogao bi se dobiti dojam kako se gospodarstvo Hrvatske oporavlja, ali stvarna slika je sasvim drukčija.

Iz podataka također se još može zaključiti kako je financijska kriza uzrokovala gubitak radnih mjesta i povećanje stope nezaposlenosti. O istoj problematici će biti riječi u sljedećem poglavlju.

Grafikon 1. Prikaz strukture registrirane i anketirane nezaposlenosti od 2011.-2019.

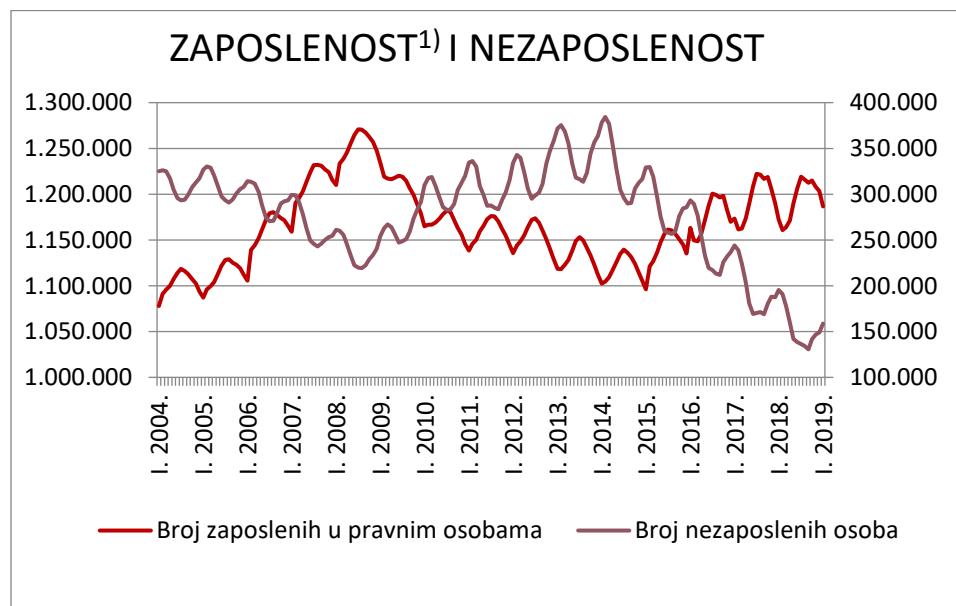

Izvor: Hrvatski zavod za statistiku (<https://www.dzs.hr/>)

Temeljem prikazanih podataka na grafikonu broj 1 može se zaključiti kako je za većinu navedenih godina anketna nezaposlenost iznosila manji postotak u odnosu na registriranu nezaposlenost. Primjerom drugog tromjesečja u 2011. godini može se zapaziti kako je anketirana nezaposlenost iznosila 14,9% dok je registrirana nezaposlenost iznosila 19% u navedenoj godini. Isto tako, moguće je uočiti smanjenje stope nezaposlenosti tijekom 2018. godine, no porast se događa već samim početkom 2019. godine iz razloga, što je objavljeno kako sve više osoba gubi nadu u perspektivu Republike Hrvatske i odlazi u inozemstvo u potrazi za boljim životom.

Nekako se sve više čini kako trend iseljavanja, i razloga zbog kojih se ljudi iseljavaju, iz države ne slabi, već naprotiv sve je snažniji i jači. „Iz Hrvatske se prvenstveno iseljava zbog neorganizirane i loše vođene države, nesposobnih političara i stranaka, beznađa i besperspektivnosti, pokazalo je istraživanje agencije Promocija plus o motivima odlaska iz Hrvatske“. (Izvor: <http://hr.n1info.com/Najnovije>). Većina građana ove države složit će se kako nije sve u novcu, stvar je prosperiteta, Vlade i političara koji vode posao u svoju korist, a ne za dobrobit onih koji su ih izabrali. Dokle god se ta situacija ne promijeni, ne može se očekivati vraćanje građana nazad u Hrvatsku.

Grafikon 2. Prikaz odnosa zaposlenih i nezaposlenih osoba u razdoblju od 2004.-2019.

Izvor: Hrvatski zavod za statistiku (<https://www.dzs.hr/>)

Iz grafikona broj 2 moguće je vidjeti razmjer između kretanja linije zaposlenih i nezaposlenih osoba posebice tijekom razdoblja od 2010. do 2016. godine, kada je razlika iznosila aproksimativno 200.000 radnih mjesta. To svakako nije mala brojka, a ogleda se u razlozima zatvaranja mnogih privatnih poduzeća koja nisu uspjela opstati nakon krize, također razlozi su i propadanje industrije i državnih poduzeća koja su dovela do otpuštanja radnika i povećanja stope nezaposlenosti. Iako, od 2014./2015. godine vidi se taj trend smanjenja nezaposlenih osoba i povećanja broja zaposlenih osoba iz već prije pojašnjanih razloga migracija.

Tablica 2. Prikaz strukture nezaposlenosti prema spolu u razdoblju od 2004. do 2018.

Godina	Žene	Muškarci
2004.	180.486	129.029
2005.	180.795	127.944
2006.	175.097	116.519
2007.	161.964	102.482
2008.	147.200	89.541
2009.	156.059	107.115
2010.	165.619	136.806
2011.	163.924	141.409
2012.	172.244	152.079
2013.	182.042	163.070
2014.	174.702	153.484
2015.	155.208	130.698
2016.	133.913	107.947
2017.	110.823	83.145
2018.	87.139	66.402

Izvor: Izrada autora prema podacima Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje (<http://www.hzz.hr/>)

Vodeći se podacima dobivenim koristeći statističke podatke zavoda za zapošljavanje, kao i u prethodnim primjerima uočavamo silazno-uzlazne trendove nezaposlenosti kod žena i muškaraca. Prvenstveno, broj nezaposlenih žena tijekom cijelog navedenog razdoblja je veći, nego kod muškaraca.

Zatim, trend smanjenja nezaposlenosti žena bio je uspješan tek do prije krize 2008. godine kada je sav trud bačen uzalud i nezaposlenost u vidu žena se povećala pa je 2012. godine bila veća za 25.044 radna mjesta u odnosu na 2008. godinu. Mora se spomenuti kako je financijska kriza (Svjetska kriza) započela početkom 2007. godine za većinu zemalja u svijetu, a njen učinak prelio se na hrvatsko gospodarstvo krajem 2007. godina i početkom 2008. godine, kada opet kreće trend povećanja nezaposlenosti žena. Situacija kod muškaraca je poprilično slična s gledišta smanjenja i povećanja nezaposlenosti jer se kreće tik uz nezaposlenost žena.

Naime, smanjenje nezaposlenosti kod oba spola od 2015. opet je rezultat iseljavanja stanovništva, iako se vjeruje da nisu još sve osobe evidentirane. Nikada sve osobe niti neće moći biti evidentirane, jer neke se još nisu odjavile s mjesta boravišta, neke nisu prijavljene na burzu rada, a nečiji rad se odvija na crnom tržištu tako da se njihove evidencije teško mogu pratiti, odnosno njihovo praćenje je nemoguće.

4.2. Kretanje nezaposlenosti tijekom financijske krize

Prema podacima iz tablice broj 1 u poglavlju 4.1. kretanja nezaposlenosti, bio je dan uvid u uzročno-posljedičnu vezu između financijske krize i nezaposlenosti. Financijska kriza pogodila je većinu zemalja svijeta u ljetu 2007. godine. No, na hrvatsko gospodarstvo se prelila početkom 2008. godine gdje je izazvala velike probleme što se tiče industrije i radnih mjesta. Tako se prema podacima iz tablice može vidjeti kako se stopa nezaposlenosti već 2009. godine povećala za 3,2% u odnosu na 2008. godinu. U brojkama radilo se o gubitku od 51.090 radnih mjesta, što je za maleno gospodarstvo poput hrvatskog jako veliki gubitak koji se kroz sljedećih nekoliko godina samo povećavao te je 2013. godine doživio vrhunac sa stopom nezaposlenosti od 21,5% to jest 363.411 nezaposlenih osoba. Tek nakon 2013. godine može se reći kako su se hrvatsko

gospodarstvo i industrija počeli oporavljati od krize i to s pomoću određenih aktivnih i pasivnih mjera za suzbijanje recesije o čemu će biti riječ u sljedećem potpoglavlju.

Financijska kriza nije imala samo utjecaja na radna mjesta, štoviše imala je utjecaj i na muško-ženska zaposlenja odnosno dobivanje otkaza. Tako se prema statističkim podacima iz tablice broj 2 jasno može vidjeti kako je od 2005. do 2009. godine došlo do smanjenja nezaposlenosti u ženskoj populaciji, što je financijska kriza pogoršala te je već 2010. godine došlo do gubitka od 18.419 radnih mjesta. U istom tom razdoblju, gubitak za mušku populaciju iznosio je 47.265 radnih mjesta, što je više nego duplo u odnosu na broj radnih mjesta koje su izgubile žene. Naime, ta brojka i nije toliko iznenađujuća kada se pogleda situacija na tržištu rada, gdje se muškarci lakše i brže zapošljavaju u odnosu na žene te oni isto tako čine cjelokupno veći broj ponuđenih radnika na tržištu rada Republike Hrvatske.

Grafikon 3. Prikaz stope nezaposlenosti prema stupnju obrazovanja za 2006. i 2010. g.

Izvor: Izrada autora prema podacima Hrvatskog zavoda za statistiku (<https://www.dzs.hr/>)

Iz prikazanog grafikona desno može se vidjeti situacija koja se odvijala nakon velike financijske krize. Za prikaz stanja odabrane su dvije ključne godine, 2006. godina prije nastupa financijske krize i 2010. godina jer se za statistički podaci trebaju pronaći barem dvije godine nakon nastupa krize da bi se isti mogli što značajnije protumačiti te da bi se iz istih vidjeli efekti krize. Također, nakon stabilizacije stanja od krize, potrebno je uvidjeti što je kriza napravila na tržištu rada Hrvatske.

Tako se iz prikazanih podataka može zaključiti kako je najviše nezaposlenih osoba, njih čak 65% završilo srednju strukovnu školu. U tom segmentu se porast nezaposlenih za 3% u odnosu na 2006. godinu kada još kriza još nije nastupila. Visokoobrazovane osobe zauzele su treće mjesto prema stupnju obrazovanja i stopi nezaposlenosti s 14%. Ovdje se vidi progresivan porast nezaposlenih visokoobrazovanih osoba koji iznosi 10%, a taj je iznos značajan za Hrvatsku jer ukazuje na nepostojanje dostatnog posla za visokoobrazovani kadar u Hrvatskoj. Svakako, ta brojka je s godinama rasla jer se i stanje u Hrvatskoj pogoršavalo. Taj postotak je s godinama do 2018. godine polako rastao budući da se stanje na hrvatskom tržištu rada po pitanju visokoobrazovanih osoba pogoršavalo zbog posljedica migracija.

Nadalje, životni standard se s godinama u Hrvatskoj sve više pogoršavao te mlade visokoobrazovane osobe nisu ostvarivale svoje profesionalne potrebe na tržištu rada u struci za što su se obrazovale te su vrlo teško pronalazile posao. Zato je i došlo do „odljeva mozgova“ u razvijene zemlje gdje su iste osobe pronašle zadovoljavajući posao, sa dobrim dohotkom i zadovoljavajućim životnim uvjetima, dostojnim svoga obrazovanja. Iz toga proizlazi činjenica da osoba koja se godinama odricala na fakultetu za svoje obrazovanje, kako financijski, tako i vremenski, neće pristati na bilo kakav posao za nizak dohodak jer se za takve poslove nije školovala. Budući da ponuda poslova u Hrvatskoj za visokoobrazovanu radnu snagu nije bila dostatna, stoga je i došlo do povećanja stope nezaposlenosti za ovu kategoriju obrazovanja.

Iako je bio prisutan tek mali postotak nezaposlenih osoba u 2010. godini koje su završile osnovnu školu, to ne znači da je zapošljavanje takvih osoba olakšano, već takve osobe mogu lakše pronaći posao s obzirom da se u Hrvatskoj nudi više poslova koji zahtijevaju nižu stručnu spremu. Osobe sa završenom osnovnom školom teško pronalaze posao i rijetko ga dobivaju kada ga pronađu, taj je posao malo plaćen i često se radi o

mnogim radnim satima provedenim na tom radnom mjestu, čime ujedno dolazi do iskorištavanja niskokvalificirane radne snage za malu plaću.

Grafikon broj 3 i brojčano prikazuje status takvih osoba. Većina njih nije prijavljena na zavod ili možda nije ušla u anketiranje radne snage pa se s toga jednostavno ne vode u nikakvoj evidenciji, što upućuje na to kako je taj postotak nezaposlenih sa osnovnom školom možda znatno i veći nego što je prikazan.

U sljedećem grafikonu bit će dat uvid u odvijanje kretanja stope nezaposlenosti prema stupnju obrazovanja kroz nekoliko godina. Biti će prikazano kako su stope nezaposlenosti u Hrvatskoj izgledale u 2017. godini koja je trebala predstavljati progresivni napredak Hrvatske na tržištu i izlazak iz recesije.

Grafikon 4. Prikaz stope nezaposlenosti prema stupnju obrazovanja za 2017. godinu

Izvor: Izrada autora prema podacima Hrvatskog zavoda za statistiku (<https://www.dzs.hr/>)

Iz grafikona broj 4 mogu se prikazati podaci o kretanju nezaposlenosti prema stupnju obrazovanja u 2017. godini. Tako se stopa nezaposlenosti osoba sa završenom srednjom strukovnom školom nije mijenjala u razdoblju od 2010. do 2017. godine te je nastavila iznositi 65%., čime nije u sedam godina ostvaren nikakav pomak po pitanju

razvojnih politika zapošljavanja ove skupine radne snage. Grafikonom se željelo ukazati na ozbiljnost situacije na hrvatskom tržištu rada s obzirom na visokoobrazovane osobe budući da je u promatranom razdoblju nezaposlenost s tim stupnjem obrazovanja porasla za još 4%. Olakotna je činjenica da se posao lakše pronalazi s višim stupnjem obrazovanja, ali realni postoci pokazuju sasvim drukčiju sliku hrvatskog tržišta rada po pitanju visokoobrazovanih osoba, što ukazuje na činjenicu da situacija za mlade osobe na hrvatskom tržištu rada nije povoljna.

Postotak nezaposlenosti visokoobrazovanih osoba bi trebao biti najmanji u odnosu na druge skupine jer se studenti u Hrvatskoj danas mnogo odriču, i financijski, i materijalno, i vremenski da bi uložili u svoje obrazovanje i postali visokoobrazovani stručnjaci spremni hrvatskom tržištu rada ponuditi svoja specijalizirana znanja. Tomu u prilog idu mnogi dani uloženi u učenje i znanje koje je zahtjevno i specifično, a uloženo vrijeme u obrazovanje se ne može vratiti niti im to itko može oduzeti. Stoga se postavlja pitanje koja je svrha tolikog vremena ulaganja u visoko obrazovanje ako mladi po završetku istoga u Hrvatskoj ne mogu pronaći zadovoljavajući posao uz prihvatljiv dohodak, pa stoga moraju odlaziti u inozemstvo da bi zadovoljilo u potpunosti svoje profesionalne potrebe, a u Hrvatskoj su završili svoje školovanje, da bi u inozemstvu postali bolji djelatnici.

4.3. Smjernice za smanjenje stope nezaposlenosti u RH

„U politici zapošljavanja razlikujemo aktivne i pasivne mjere suzbijanja nezaposlenosti. Aktivne mjere potiču potražnju za radom. To se ostvaruje različitim programima za otvaranje novih radnih mjesta, prekvalifikacijom i stručnim osposobljavanjem radnika. S druge strane, pasivne se mjere zasnivaju na pružanju socijalne i materijalne pomoći nezaposlenima.“¹¹ Prikazano kroz primjer, ukoliko se putem pasivnih mjera dodjeljuju naknade za nezaposlenost, te iste osobe stavljaju se u pasivan odnos prema poslodavcima, odnosno one opuštajuće prilaze pronalasku posla jer znaju da im naknada pokriva uvjete životne egzistencije. Odnosno, stavlja ih u položaj

¹¹ J. Kacun, „Suzbijanje nezaposlenosti: moguće društveno-ekonomske mjere“, *Zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole, Silba, 2002.*, <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/5.1.html>, (pristupljeno 24. travnja 2019.)

da ne traže posao jer su im te naknade dovoljne kao izvor prihoda i ne vide motiv da odu raditi. Stog je Hrvatski zavod za zapošljavanje uveo vremensko ograničenje primanja naknada uz smanjenje postotka naknade po protoku vremena njezina primanja, u svrhu sprečavanja njezine zlouporabe. Sagledavanjem ove situacije može se zaključiti kako su takve mjere kratkoročne i da zapravo ne rješavaju cjelokupni problem nezaposlenosti, zbog čega ih se koristi u puno manjem obujmu u odnosu na aktivne mjere.

Pružanjem poticaja i subvencija za zapošljavanje kroz aktivne mjere suzbijanja nezaposlenosti želi se postići lakše i efikasnije zapošljavanje koje će prouzrokovati povećanje kupovne moći građana. Isto će rezultirati povećanjem potražnje za proizvodima i uslugama, što će u konačnici dovesti do povećanja proizvodnosti i produktivnosti, kao i još većeg broja zapošljavanja osoba. Ove mjere su produktivnije u odnosu na pasivne jer povećaju broj zaposlenih osoba, a ujedno s tim povećanjem dolazi i do poboljšanja životnog standarda koji je jako bitan za bilo kojeg građana ove države. To podrazumijeva i daje važnost kreiranja i investiranja u takve mjere jer služe kao alat poboljšanja gospodarstva i zadovoljstva građana.

Postoji šest valova aktivnih politika zapošljavanja koje su se odvijale u hrvatskom gospodarstvu. Svake vrste mjera i politika za suzbijanje nezaposlenosti mijenjale su se u skladu s mijenjanjem vladajućih čelnika po političkom pitanju i situaciji u Hrvatskoj koje su obnašale svoje dužnosti kroz sve godine koje će biti predstavljene.

Prvi val aktivnih mjera provodio se od 1993. do 1996. godine kojeg je karakteriziralo zapošljavanje kroz javne radove. Drugi val mjera provodio se od 1998. do 2000. godine – ova situacija je bila specifična je se mjere javnih radova nisu provodile zbog gubitka novčanih sredstava uzrokovanih Domovinskim ratom. Treći val mjera provodio se od 2002. do 2005. godine: u ovom razdoblju efekti mjera su bili i više nego vidljivi jer su to bile godine velikog broja zapošljavanja nezaposlenih osoba. Neki stručnjaci smatraju kako su mjere bile obuhvaćene prevelikim brojem nezaposlenih osoba budući da bi iste pronašle posao bez da uključivanja u aktivne mjere zapošljavanja koje su se tada provodile. Četvrti val provodio se od 2005. do 2008. godine - neke od mjera koje su tada bile u centru orijentacije pomoći za lakše zapošljavanje bile su subvencije za mlade bez radnog iskustva, mjere obučavanja i osposobljavanja za nepoznatog i poznatog poslodavca. Peti val mjera provodio se od 2009. do 2013. godine - za to

razdoblje također je karakterističan nedostatak novaca za provođenje tih mjera zbog posljedica financijske krize koja se porazno odrazila na hrvatsko gospodarstvo. Šesti val mjera proveden od 2015. do 2017. godine obuhvaćao je stručno osposobljavanje, javne radove i potpore za nezaposlene. Navedene provedene mjere su bile učinkovite u nekim razdobljima, ali val migracija bio je snažniji od njihovih provedbi jer Hrvatska nije znala svojim ljudskim resursima ponuditi odgovarajući posao uz odgovarajući dohodak, da bi zadovoljila njihove egzistencijalne potrebe i pružila im odgovarajući životni standard.

Nakon sagledavanja mjera koje su se odvijale u prošlosti, prikazat će se kratak uvid u najaktualnije aktivne mjere suzbijanja nezaposlenost. Te mjere nazivaju se „Od mjere do karijere“, kreirane su i provode se od 2018. godine te će se nastaviti provoditi do 2020. godine. Od ukupno 41 mjere koje su postojale do 2017. godine, Vlada Republike Hrvatske ih je sažela u devet iz razloga da bi ih na jasniji način predstavila korisnicima. U nastavku ukratko će se opisati neke od tih mjera te će biti predstavljene mjere koje su se pokazale najučinkovitijima u aktivnim politikama zapošljavanja te su rezultirale povećanjem stope zaposlenosti određenih dobnih i obrazovnih skupina u Hrvatskoj koje su pronašle zadovoljavajući posao.

Prva mjera je obrazovanje nezaposlenih te se nju smatra učinkovitom jer se „nezaposlene osobe uključuje u programe stručnog osposobljavanja, prekvalifikacije i usavršavanja u obrazovnim ustanovama kako bi se osposobili za zanimanja koja su trenutno tražena na tržištu rada“.¹² To je izuzetno važno jer se problem manjka vještina može pojaviti i kod strukturne nezaposlenosti - nezaposlene osobe nisu dovoljno kvalificirane za obavljanje nekog posla koji je tražen na tržištu rada. Ovakvom mjerom želi se izbjeći dugoročna nezaposlenost koja samo povećava troškove i smanjuje životni standard nezaposlenog pojedinca. Trajanje ove mjere provodi se u razdoblju od 12 mjeseci kada se osposobljene i kvalificirane radnike šalje na tržište rada.

Druga mjera koja se smatra posebno atraktivnom i učinkovitom je mjera za stjecanje prvog radnog iskustva, odnosno program pripravništva. „Kroz takvu mjeru osposobljavaju se mlade osobe za rad na radnom mjestu u zvanju za koje su se obrazovale, a s ciljem stjecanja iskustva ili formalnog uvjeta za pristupanje

¹² Mjere aktivne politike zapošljavanja, *Od mjere do kvalitete*, <http://mjere.hr/mjere/obrazovanje-nezaposlenih/>, (pristupljeno 29. svibnja 2019.).

stručnom/majstorskom ispitu.“¹³ Na hrvatskom tržištu rada vrlo je važno pružiti mogućnost studentima da uđu u posao koji žele raditi te skratiti vrijeme izlaska iz sustava obrazovanja do pronalaska prvog posla. Mogućnost fiktivnog zaposlenja se studentima može pružiti putem mogućnosti praktične nastave gdje će moći vidjeti kako će njihov posao jednog dana izgledati, ukoliko žele nastaviti formalno obrazovanje na većoj razini pa će taj posao obavljati tek nakon završetka studija. Svaka osoba željna rada i napretka u karijeri lako će svladavati radne zadatke i sve što se od nje na datom poslu zahtijeva, ali pripravništvo pod nekim boljim novčanim i nenovčanim uvjetima uvelike bi pomoglo svakom studentu. Ostale mjere uključuju potpore za zapošljavanje, osposobljavanje na radnom mjestu, potpore za usavršavanje, potpore za samozapošljavanje, javni rad, stalni sezonac i potpore za očuvanje radnih mjesta.

„Ukupan učinak pojedinih mjera aktivne i pasivne politike na tržištu rada teško je izmjeriti, ali njihovu je efikasnost moguće povećati ako je svaka pojedina mjera aktivne politike usmjerena na pravu ciljanu skupinu u pravom trenutku.“¹⁴

Bez obzira koje mjere se primjenjuju, treba biti svjestan njihovih prednosti i nedostataka na dugo i kratko razdoblje. Odabir metode s kojom se želi suzbiti nezaposlenost u Republici Hrvatskoj mora se bazirati prvenstveno na njenim gospodarskim prilikama i stanju. Nema smisla preuzimati metode najuspješnijih zemalja svijeta ukoliko Hrvatska nema iste prilike koje su imale te zemlje. U konačnici, vrlo je važno pomno odabrati prave programe i mjere kako se gospodarstvo i njeno stanovništvo ne bi dovelo u još veće probleme.

¹³ Mjere aktivne politike zapošljavanja, *Od mjere do kvalitete*, <http://mjere.hr/mjere/prvo-radno-iskustvo-pripravnistvo/>, (pristupljeno 29. svibnja 2019.)

¹⁴ Obadić, A. „Utjecaj aktivnih i pasivnih politika na tržište rada“, *Financijska teorija i praksa*, Zagreb, Vol. 27., 2003., <http://www.ijf.hr/hr/publikacije/casopisi/12/financijska-teorija-i-praksa/104/vol-27-2003/220/>, (pristupljeno 24. travnja 2019.)

5. ZAKLJUČAK

Obradom teme nezaposlenosti, autorica ovog rada htjela je detaljnije proučiti i prikazati realnu sliku stanja hrvatskog gospodarstva. Saznanjem o raznim programima s kojima se pokušava suzbiti nezaposlenost i potaknuti gospodarski rast, lako se može pretpostaviti način na koji bi se riješio problem vezan uz nezaposlenost ukoliko bi do njega došlo. Smatra se bitnim da svaki građanin Hrvatske zna podatke i činjenice vezane za razvoj ili nazadovanje države u kojoj živi. Ukoliko stanovništvo živi u neznanju, to ih može koštati ne samo radnog mjesta već i cjelokupnog životnog standarda na koji su navikli.

Nezaposlenost se može definirati kao određeni broj osoba koje žele raditi uz odgovarajuću plaću za svoje kvalifikacije, ali ne mogu naći posao na postojećem tržištu rada. To zvuči poprilično jednostavno, no kada se u tu definiciju uvedu mnogobrojna statistička istraživanja, trud i rad mnogih osoba kao i metode koje su potrebne da bi se prikupljeni podaci analizirali, tada se može shvatiti težina koju ta riječ nosi sa sobom. Ukoliko se želi sa sigurnošću znati broj nezaposlenih osoba bilo koje države, a posebice Republike Hrvatske tada bi najbolje bilo uzimati podatke s Hrvatskog zavoda za statistiku jer on obuhvaća nezaposlene registrirane osobe i one osobe obuhvaćene anketom uzorka radne snage.

Dobivajući podatke o visini nezaposlenosti osoba s visokim obrazovanjem, dobivaju se jasnija gledišta i mogućnosti kao i kombinacije za budućnost. Ukoliko se slika nezaposlenosti ne popravi kroz nekoliko godina može se zaključiti kako će „odljeva mozgova“ biti sve više, što nikako ne bi bilo dobro za gospodarstvo Republike Hrvatske. Jasno je kako se Hrvatska bori s nezaposlenošću već dugi niz godina, ali uz određene aktivne i pasivne mjere suzbijanja nezaposlenosti postoji nada za poboljšanje ove teške i ozbiljne situacije. Bitno je odabrati mjere i politike koje će biti u skladu s poslovnim prilikama i kapacitetima hrvatskog gospodarstva.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Babić, M., *Makroekonomija*, četrnaesto dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Zagreb, Mate, 2004.
2. Benić, Đ., *Makroekonomija*, Zagreb, Školska knjiga, 2016.
3. Blanchard, O., *Makroekonomija*, peto izdanje, Zagreb Mate, 2011.
4. Campbell, R., *Suvremena ekonomija rada*, treće izdanje, Zagreb, Mate, 1994.
5. Crnković-Pozaić, S., *Tržište rada u Hrvatskoj*, Zagreb, Ekonomski institut, 1994.
6. Mankiw, N.G., *Osnove ekonomije*, treće izdanje, Zagreb, Mate, 2006.
7. Mrnjavac, Ž., *Mjerenje nezaposlenosti*, Split, Ekonomski fakultet, 1996.
8. Rozga, A., *Statistika za ekonomiste*, Split, Ekonomski fakultet, 2009.
9. Samuelson, P.A. i W.D. Nordhaus, *Ekonomija*, devetnaesto izdanje, Zagreb, Mate, 2011.

Časopisi i članci:

1. Bilić, N. i M. Jukić, „Nezaposlenost mladih - ekonomski, politički i socijalni problem s dalekosežnim posljedicama za cjelokupno društvo“, *Pravni vjesnik*, Vol 30., No 2., 2014., str. 485-505.
2. Dujšin, U., „Nezaposlenost i politika zapošljavanja u zemljama u tranziciji: Hrvatska“, *Ekonomski fakultet*, Vol. 12, No 1-2, 1999., str. 8-19.
3. Kljaić A. „Istraživanje problema nezaposlenosti u Hrvatskoj s mogućim prijedlogom rješenja“, *Hrčak*, Vol. 52, No 1-2, 2001., str. 15-17.
4. Kostanjevečki, T., „Odljev mozgova“, *Zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*, 2002., <http://mjesece.ffzg.hr/nezaposlenost/3.4.html>, (pristupljeno 18. travnja 2019.)
5. Kuveždić, M., „Regulativa: Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja“, Vol. 18, No 1., 2013., str. 217-220.
6. Nakić, I., „Socijalne posljedice nezaposlenosti“, *Zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*, 2002., <http://mjesece.ffzg.hr/nezaposlenost/3.3.html>, (pristupljeno 13. ožujka 2019.)

7. Nauolo, H., „Mjere hrvatske vlade za suzbijanje nezaposlenosti“, *Zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*, 2002., <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/5.2.html>, (pristupljeno 24. travnja 2019.)
8. Obadić, A., „Utjecaj aktivnih i pasivnih politika na tržište rada“, *Financijska teorija i praksa*, Vol 27., No 1., 2003, str. 530-542.
9. Matko, V., „Psihološke posljedice nezaposlenosti“, *Zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*, 2002., <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/3.1.html> (pristupljeno 13. ožujka 2019.)

Internet izvori:

1. <https://www.dzs.hr/>
2. <https://ec.europa.eu/eurostat/>
3. <http://www.hzz.hr/>
4. <https://www.weforum.org/>
5. <http://hr.n1info.com/Najnovije>
6. <https://www.tportal.hr/>
7. <https://lider.media/>
8. <https://www.nn.hr/>
9. <https://vlada.gov.hr/>
10. <https://hrcak.srce.hr/>

POPIS SLIKA, GRAFOVA I TABLICA

Popis slika

1. Slika: Odnos podataka o nezaposlenosti iz različitih izvora, str. 21
2. Slika: Statistika iseljenih Hrvata u Njemačku u razdoblju od 2016.-2018., str. 23

Popis tablica

1. Tablica: Prikaz kretanja nezaposlenosti u razdoblju od 2000.-2018. godine, str. 26
2. Tablica: Prikaz strukture nezaposlenosti prema spolu u razdoblju od 2004. do 2018., str. 29

Popis grafikona

1. Grafikon: Prikaz strukture registrirane i anketirane nezaposlenosti od 2011.-2019., str. 27
2. Grafikon: Prikaz odnosa zaposlenih i nezaposlenih osoba u razdoblju od 2004.-2019., str. 28
3. Grafikon: Prikaz stope nezaposlenosti prema stupnju obrazovanja za 2006. i 2010.g., str. 31
4. Grafikon: Prikaz stope nezaposlenosti prema stupnju obrazovanja za 2017. godinu, str. 33

SAŽETAK

Tranzicijsko razdoblje, Domovinski rat kao i financijska kriza uzrokovali su smanjenje gospodarske aktivnosti Republike Hrvatske kao i jednu od najviših stopa nezaposlenosti u Europi. Nezaposlenost se možda čini kao jednostavan pojam, ali iza tog pojma se kriju godine i godine statistike i proučavanja i prikupljanja podataka kako bi se mogle napraviti određene analize i dati moguća rješenja ako su potrebna. Nakon provedene analize i proučavanja podataka koji su bili temelj ovog završnog rada zaključuje se kako su žene ugroženija skupina na tržištu rada kao i to da se Hrvatska godinama bori s visokom stopom nezaposlenosti. Isto tako, najviše nezaposlenih osoba bilo je sa srednjom školom, a poprilično zastupljena kategorija nezaposlenih bile su i osobe s visokim obrazovanjem. Vlada Republike Hrvatske koristi aktivne i pasivne programe za suzbijanje visoke stope nezaposlenosti.

Ključne riječi: nezaposlenost, kriza, analiza, statistika, visoko obrazovanje.

The transition period, the Homeland War as well as the financial crisis caused reduced economic activity of the Republic of Croatia and one of the highest unemployment rates in Europe. Unemployment maybe seems like a simple concept, but behind this concept are years and years of statistics and studies and data gathering so that specific analyzes can be made and possible solutions provided if they are needed. After analyzing and studying the data that were the basis of this final work, it is concluded that women are more vulnerable groups in the labor market and also that Croatia has been struggling with a high unemployment rate over the years. Likewise, most unemployed persons were with high school, and the highly represented category of unemployed persons were also persons with higher education. The Government of the Republic of Croatia uses active and passive programs to suppression high unemployment rates.

Key words: unemployment, crisis, analysis, statistics, higher education.